

Таким чином, протягом 1920-1930-х років транспортне господарство Харкова переживало етап стрімкого розвитку і модернізації шляхів і сполучень, рухомого складу і технологій його експлуатації. Розроблялися механізми регулювання транспорту, схеми курсування і шляхи вдосконалення пасажирських перевезень.

Джерела та література

1. Ширяев Ф.И. Доклад о пересмотре тарифа и расширении трамвайного движения гласного Харьковской городской Думы Ф.И. Ширяева [в г. Харькове] /Ф.И. Ширяев // Харьковский работник. – 1924– Ч. 5. – С.11.
2. Сім Б. Широкими рейками (переобладнання трамвайної колії у Харкові) / Б.Сім //– Всесвіт (Харків). – 1928. – №41. – С.13
3. Брук М.Л. Тролейбус в Харькове / М.Л. Брук. // Красное знамя (Харьков). – 1939. – 12 августа. – С.8-9.
4. Сидоров В.А. Автобусы для Харькова / В.А. Сидоров // – Коммунист (Харьков). – 1925. – 4 апреля. – С.5
5. Харків-350: історія, сучасність, стратегія розвитку: історико-економічний огляд / За заг. ред. В.Н. Майорченка. – Х.: Золоті сторінки, 2004.
6. Тролейбус на харківському поштамті [про пуск першого в СРСР вантажного тролейбуса] // Комунист (Харків). – 1933. – 17 листопада. – С.8-9
7. Нарядные иностранцы (О появлении в Харькове иностранных автобусов) // Харьковский пролетарій. – 1927. – 9 лютого. – С.10.

Наталія Бережна

КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ ВІРМЕН ЦЕНТРАЛЬНОЇ УКРАЇНИ У 2000-х рр.

Культурне життя вірменської громади центральних областей України ґрунтовно поки що не досліджено. Однак актуальність проблеми є очевидною, адже кількість представників вірменського етносу за останні десятиліття у цьому регіоні помітно збільшилася, про що переконливо свідчать дані переписів населення 1989 та 2001 років. Окрім того, традиційно природним є прагнення вірмен зберігати національну культуру і передавати її молодому поколінню. Зокрема й тим представникам, які мешкають за межами етнічної батьківщини. Насамперед ідеться про знання мови та церковні традиції.

Позаяк на сьогодні відсутні узагальнюючі праці про культурне життя вірменської громади новітнього періоду в Україні, певне уявлення про її культуру і побут ми можемо скласти на основі аналізу періодичних видань, передусім газети “Вірменський Вісник”. На сторінках цього періодичного видання розміщені численні матеріали, присвячені діяльності вірменської громади Центральної України у сфері освіти, культури, релігії тощо.

Щодо організованої діяльності, то в Полтавській області вірменська громада почала свою роботу з 2004 р., коли було збудовано каплицю й відкрито недільну школу (працює дотепер). “Днем народження” громади вважається 7 квітня 2005 року. Того дня 80 артистів Полтавської та Харківської вірменських громад у концертному залі Полтавського університету споживчої кооперації дали концерт, присвятивши його національному святу “Дню материнства і краси” та християнському святу “Благовіщення Пресвятої Богоматері”.

З 2005 р. громада дала близько 15 концертів на Полтавщині та в інших регіонах України. Учасники самодіяльності були нагороджені дипломами за участь у концертах, присвячених “Сорочинському ярмарку-2005”, “Дням Європи в Україні”, “Дням Конституції України”, Всеукраїнському фестивалю вірменської творчості “Моя Вірменія”, “Дням мови” [1, 2]. Дитячий колектив “Урарту” став лауреатом багатьох авторитетних конкурсів і фестивалів.

Важливим також стало вирішення питання про будівництво вірменської церкви у Полтаві, адже, як вже зазначалося, проблема збереження релігійної ідентичності є надто актуальною.

Вірмени Полтави традиційно беруть участь у Сорочинському ярмарку. У 2008 р. уперше цей захід відвідала молодша група вірменської недільної школи, де виконала танець “Гарун”. Гостей ярмарку також привітав Ладік Костандян, піснею “Калина” та ансамбль “Урарту” національним танцем “Кінто” [2, 6].

Інтерес до вірменської культури виявляють і місцеві організації. Так, у 2007 р. Слов’янський клуб у Полтаві відзначився організацією масштабного Вірменського вечору [3, 4].

2008 р. уже згаданий полтавський ансамбль пісні і танцю “Урарту” представив вірмен України на Всеукраїнському конкурсі-фестивалі “Всі ми – діти твої, Україно!” [4, 11].

Не менш активною є діяльність самодіяльних колективів вірмен і в інших областях Центральної України. Так, для членів вірменської громади Черкас було створено “шматочок батьківщини” – три кімнати з телевізором, налаштованим через супутникову антену на телепрограми, сувеніри, привезені з Вірменії. Тут можна було почитати, послухати музику, поспілкуватися. Збиралися діти, відбувалися засідання жіночого клубу, також люди збиралися на церковні свята.

Найголовніше для черкаських вірмен – будівництво вірменського храмового комплексу (яке й досі не завершене) [5, 2]. 1 квітня 2007 р. було святом, організованим з приводу закладення каменю у фундамент вірменської церкви. Серед гостей були не лише представники тутешньої вірменської громади, а й гостей із інших регіонів України, національних громад Черкас. Вірмен привітали члени грецької громади. Ще на святі

виступив із вірменським народним танцем київський ансамбль “Айренік”. На заході були присутні члени Спільноти вірмен України, президент і віцепрезидент СВУ. Нагадаємо, що архітектором вірменського храму є Хачік Даніелян, проектувальник – Микола Упир [6, 2-3]. Він будується на кошти парафіян, спонсорської допомоги та внесків меценатів [7, 5].

На відміну від інших центральних областей України, у Черкасах національна школа вірмен проіснувала лише 1,5 роки. Тому для громади питання відновлення її роботи є одним із найважливіших. Про те, що черкаські вірмени дотримуються національних традицій, свідчить, зокрема, замітка про святкування 14 лютого 2008 р. Черкаською вірменською громадою Трндез [8, 2].

Водночас особливістю вірменського населення Чернігова є те, що за кількістю воно порівняно найменш численне. Однак, порівняно з Черкасами, у Чернігові для вірмен діє недільна школа. Нещодавно було організовано танцювальний колектив, проводяться свята, спортивні змагання з шахів і нардів, також існує традиція відзначати пам’ятні дати. Вірменська громада Чернігова взяла участь у Міжнародному фестивалі, присвяченому Дню Європи [9, 9].

Збереженню, а також популяризації вірменської історії та культури сприяють різні культурні заходи, у яких беруть участь колективи, створені з такою метою. Серед них ансамбль “Айренік” у Києві. Його засновано 1993 р., у 1997 р. – при ньому створено ансамбль пісні й танцю. Ансамбль є учасником та лауреатом міжнародних і всеукраїнських конкурсів – “Терпсіхора”, “Світ Кавказу”, “Всі ми діти твої, Україно”, “Фольклорама”, “Мости дружби”, “Духовні джерела” [10, 1].

У місті Києві (за даними 2007 р.) вірменська мова викладалася у шести школах [11, 6]. Так, у школі №85 (вчитель факультативного класу Цовінар Айдинян) у 2007 р. навчалося 30 дітей. Цей навчальний заклад проводив різні заходи: відзначення державних урочистостей Вірменії, заходи, присвячені вірменським народним святам, конкурси вірменської мови. Участь у підготовці заходів брали участь не лише вірменські школярі, а й діти інших національностей. У 2006 р. під час святкування Дня незалежності Вірменії на святі був присутній посол Вірменії в Україні, представники посольств Росії, Ізраїлю. Підготували виставу під керівництвом народного артиста Вірменії Єрванда Маноряна, режисера єреванського лялькового театру “Агуліс”. Школа підписала договір про співпрацю і спілкування зі школою імені Тараса Шевченка в Єревані [12, 5].

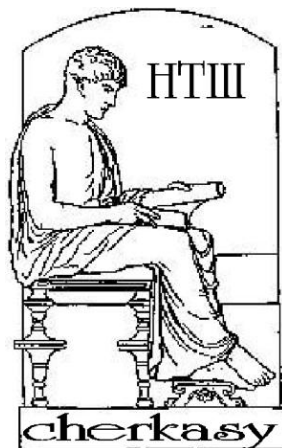
У середній школі №88 м. Києва було проведено конкурс, присвячений Туманянівським читанням [13, 4]. Завдяки таким заходам вдалося поживити інтерес до вивчення вірменської літератури в Україні.

Очевидно, що проблема культурної діяльності вірмен Центральної України потребує більш детального аналізу, із широким залученням

різнотипових та різновидових джерел (насамперед офіційної документації). У цілому можна стверджувати, що культурні заходи вірмен викликають інтерес місцевої влади і місцевих (корінних) мешканців, сприяють поглибленню взаємодії вірменської та української народів.

Джерела та література

1. Полтавская национальная армянская община (далі – ПНАО). Будни Полтавской общины // Армянский Вестник (далі – АВ). – 2006. – 1-5 октября.
2. Саркисян Л. Участие в Сорочинской ярмарке – традиция для полтавских армян / Л. Саркисян // АВ. – 2008. – Сентябрь.
3. ПНАО. Армянский вечер Славянского клуба // АВ. – 2007. – Ноябрь.
4. Саркисян Л. Все мы – дети твои, Украина! / Л. Саркисян // АВ. – 2008. – Август.
5. Черкасская национальная армянская община (далі – ЧНАО). Родина живет патриотизмом // Армянский Вестник. – 2006. – 1-5 октября.
6. Исаян К. От черкаского хачкара к церкви / К. Исаян // АВ. – 2007. – Апрель.
7. Исаян К. Первый шаг сделан / К. Исаян // АВ. – 2007. – Май.
8. Александрова А. Трндез в Черкассах / А. Александрова // АВ. – 2008. – Февраль.
9. Специально для АВ // АВ. – 2007. – Декабрь.
10. Ансамбль “Айреник” // АВ. – 2006. – 1-5 октября.
11. Община поздравила своих учителей // АВ. – 2007. – Октябрь.
12. Израэлян К. Армянские школы Киева сохраняют армянский язык / К. Израэлян // АВ. – 2007. – Апрель.
13. Про вечер Туманяна в Киеве // АВ. – 2009. – Январь-февраль.

Василь Мойсієнко

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ПОДІЛУ ВЛАДИ У ДЕРЖАВАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Процеси політико-правового розвитку, здійснення конституційної реформи в Україні відбуваються в загальному контексті європейських політичних процесів, однією із сутнісних ознак яких є трансформація недемократичних політичних режимів у більш сучасні, перехід від авторитаризму до демократії [1; 2].

Для нашої держави становить особливий інтерес досвід системних змін, набутий країнами Центральної та Східної Європи (далі – ЦСЄ), в сфері досягнення ними так званих „копенгагенських критеріїв” демократії.

У зв'язку з вищезазначеним, метою наукової розвідки став аналіз шляхів реалізації принципу поділу влади в державах ЦСЄ та напрямків впровадження кращого досвіду в процесі державотворення в Україні.

Останнім часом почастишали звернення вчених саме до європейського досвіду становлення сучасної моделі поділу влади, яка є одночасно і ефективною, і демократичною [3; 4]. Наголос робиться на важливості досвіду ближчих до України не тільки географічно, а й з точки зору політико-правових традицій країн Центрально-Східноєвропейського регіону [5; 6].

Падіння соціалістичних режимів як в Україні, так у країнах ЦСЄ відкрило простір для конституційної правотворчості та інституціоналізації демократичних моделей поділу влади. Країни регіону прагматично поставилися до досвіду західних демократій. Державотворчий досвід країн Західної Європи зумовив значущість парламентів практично у всіх країнах регіону та відмову від президентських форм правління. Тенденція до домінування парламенту простежується у Чехії, Словаччині, Угорщині. Такий статус парламенту є тим, що відрізняють сучасну стадію інституціоналізації моделі поділу влади в цих країнах від української державотворчої практики.

Зазначимо, що тенденція до формування сильного інституту президентства найбільш яскраво виражена в південно-балканських країнах. Аналіз моделей поділу влади в країнах ЦСЄ дозволяє зробити висновок, що вони ґрунтувалися насамперед на запровадженні парламентаризму та інституціоналізації інституту президента. Цей порівняно новий для деяких країн регіону інститут був уведений легітимним шляхом чи легітимізований референдумами або парламентами. У ході конституційного процесу відбувалося узгодження позицій основних політичних сил, і чим активніше використовувалися консенсусні